

LIANA HURSKA-KOWALCZYK

ORCID ID: 0000-0001-6753-8989

*Główne determinanty zwycięstwa Wołodymyra Zełenskiego
w wyborach prezydenckich 2019 roku*

The Main Determinants of Volodymyr Zelensky's Victory
in the 2019 Presidential Election

ABSTRAKT

Celem artykułu jest określenie głównych determinant, które spowodowały zwycięstwo Wołodymyra Zełenskiego w wyborach prezydenckich w 2019 r. w Ukrainie. Dla realizacji zadania badawczego zastosowano następujące metody: historyczna, analiza danych zastanych, systemowa oraz case study. W niniejszym artykule analizie poddano: 1) sytuację przedwyborczą (kampania wyborcza oficjalnie rozpoczęła się 31 grudnia 2018 r.); 2) motywy przewodnie kampanii wyborczej dwóch głównych rywali (W. Zełenskiego oraz Petra Poroszenki); 3) główne czynniki, które doprowadziły do zwycięstwa W. Zełenskiego w wyborach prezydenckich. W wyborach prezydenckich w 2019 r. po raz pierwszy w historii Ukrainy doszło do zwycięstwa kandydata stosującego głównie nowoczesne technologie odwołujące się do emocji wyborcy.

Słowa kluczowe: Ukraina, wybory, wybory prezydenckie, Euromajdan, korupcja

WSTĘP

W 2019 r. w Ukrainie odbyły się wybory prezydenckie oraz przedterminowe wybory parlamentarne. W wyniku wyborów głową państwa został Wołodymyr Zełenski (popularny wówczas aktor, komediant, satyryk, scenarzysta, producent filmowy, prezenter telewizyjny, przedsiębiorca, założyciel oraz uczestnik Studio „Kwartał 95”), a jego partia Sługa Ludu zdobyła bezwzględną większość manda-

tów w Radzie Najwyższej Ukrainy (254 mandatów¹), samodzielnie powołała nowy rząd. W. Zełenski pokonał w drugiej turze wyborów 21 kwietnia 2019 r. z prawie trzykrotną przewagą urzędującego w latach 2014–2019 prezydenta Petra Poroszenkę (zaliczany jest również do grona ukraińskich oligarchów [Sukhov, Hrytsenko, Zhuk 2016]), zdobywając 73,22% poparcia wyborczego (P. Poroszenko uzyskał 24,45% [Wybory Prezydenta])².

Socjolog Jewhen Hołowacha podkreślił, że po raz pierwszy podczas wyborów nie było konfrontacji regionalnej (wschód kontra zachód) i prawie we wszystkich obwodach zwyciężył w drugiej turze Wołodymyr Zełenski (oprócz obwodu lwowskiego, w którym większe poparcie zdobył P. Poroszenko) [Rudenko, Sarahkman 2019]. Socjolog stwierdził, że zapotrzebowanie na „nowe twarze” w polityce w tych wyborach okazało się istotniejsze niż odmienności regionalne. Poparcie uzyskał kandydat, który nie był kojarzony z patologiami życia politycznego w Ukrainie: powszechną korupcją, układami patrymonialno-klientystycznymi, nepotyzmem itp. [Donii 2019]. Społeczeństwo ukraińskie, rozczarowane funkcjonującą elitą polityczną, poparło W. Zełenskiego i jego partię, gdyż postrzegało ich jako dotychczas niezaangażowanych we władzę, tzw. nowe twarze, które w odbiorze społecznym stanowiły przeciwwagę dla „starych”, „skompromitowanych” polityków [Balaban 2019: 157].

Celem artykułu jest określenie głównych determinant, które spowodowały zwycięstwo W. Zełenskiego w wyborach prezydenckich w 2019 r. w Ukrainie. Dla realizacji celu zastosowano następujące metody: historyczna analiza danych zastanych, systemowa oraz case study. Problem badawczy podjęty w niniejszym artykule był również analizowany przez: zespół naukowy na czele z Ołeksandrem Majborodą [Majboroda 2019], Lariszę Doroshenko [Doroshenko 2022], Joannę Rohozinską i Vitaliy’a Shpaka [Rohozinska, Shpak 2019], Rostysława Balabana [Balaban 2019] oraz innych.

SYTUACJA PRZEDWYBORCZA

Przed wyborami prezydenckimi w 2019 r. w Ukrainie dominowały nastroje rozczarowania społecznego spowodowane niespełnieniem wysokich oczekiwań, które pojawiły się w wyniku antyrządowych protestów Euromajdanu w latach 2013–2014. Euromajdan doprowadził do samoustąpienia Wiktora Janukowycza ze stanowiska głowy państwa, przedterminowych wyborów prezydenckich oraz parlamentarnych, podpisania umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a Unią Europejską (UE). W maju 2014 r. w pierwszej turze przedterminowych wyborów prezydenckich zwyciężył Petro Poroszenko (z wynikiem 54,70% poparcia), który obiecywał, że szybko

¹ Zgodnie z Konstytucją Ukrainy do składu parlamentu wchodzi 450 deputowanych ludowych [Konstytutsiia Ukrainy].

² Frekwencja wyborcza wyniosła 61,37%.

zakończy wojnę rosyjsko-ukraińską toczącą się w Donbasie od kwietnia 2014 r.³ oraz w ciągu dziesięciu lat wprowadzi Ukrainę do UE. W przedterminowych wyborach parlamentarnych jesienią 2014 r. zwyciężyły partie, które zadeklarowały się jako proeuropejskie (Front Ludowy; Blok Petra Poroszenki „Solidarność”; Zjednoczenie „Samopomoc”; Radykalna Partia Oleha Laszki; Zjednoczenie Ogólnoukraińskie „Bat’kiwszczyna”)⁴. W umowie powołującej większość parlamentarną (tzw. umowie koalicyjnej) z 21 listopada 2014 r. zapowiedziały one przeprowadzenie reform (łącznie zadeklarowano aż 17 [Koalitsiina]). Wśród celów Euromajdanu było również zwalczanie korupcji oraz podniesienie poziomu życia [Yaki nastroi], które według opinii publicznej nie zostały osiągnięte. Rozczarowanie społeczne było również związane z toczącą się wojną.

Przed Euromajdanem w 2013 r. Ukraina była odbierana jako jedno z najbardziej skorumpowanych państw na świecie, zajmując 144. pozycję (25 punktów na 100) w rankingu indeksu percepcji korupcji Transparency International. Po Euromajdanie w Ukrainie powstały instytucje specjalizujące się w walce z korupcją (Narodowe Biuro Antykorupcyjne Ukrainy – NABU, Specjalistyczna Antykorupcyjna Prokuratura – SAP i inne). Ukraina awansowała w rankingu indeksu percepcji korupcji, zajmując już w 2018 r. 120. pozycję (32 punkty) i znalazła się w gronie państw, które są określane jako te, które prowadzą walkę z korupcją (od 31 do 60 punktów) [Transparency International]. Jednak te osiągnięcia okazały się zbyt mało zauważalne przez obywateli na tle przedwyborczych obietnic prezydenta Petra Poroszenki w 2014 r. dotyczących zdecydowanego zwalczania korupcji.

Według sondażu opinii publicznej przeprowadzonego przez Fundację „Inicjatywy Demokratyczne” im. Ilka Kuczeriwa („Inicjatywy Demokratyczne”) i Centrum im. Razumkowa od 16 do 22 sierpnia 2018 r.⁵ 91% pytanym uznało korupcję za poważny problem Ukrainy, w tym 61%, że korupcja jest głównym hamulcem rozwoju państwa. Z kolei 4% pytanym stwierdziło, że korupcja istnieje, ale nie wywiera istotnego wpływu na procesy zachodzące w państwie i tylko 0,5%, że jest to zmyślony problem. 55% pytanym uznało, że w celu zwalczania korupcji należy stosować srogie kary [Otsinka problematyky]. W raporcie badania stwierdzono, że walka z korupcją należy do głównych kwestii, których podjęcia Ukraińcy oczekują podczas debat między kandydatami na prezydenta w trakcie kampanii wyborczej w 2019 r. Badanie wykazało, że zdolność kandydata do zwalczania korupcji, ukarania

³ Federacja Rosyjska rozpoczęła wojnę przeciwko Ukrainie tuż po Euromajdanie, najpierw dokonując aneksji Autonomicznej Republiki Krymu w marcu 2014 r., a następnie – inwazji zbrojnej w Donbasie w kwietniu 2014 r. Międzynarodowy Trybunał Karny orzekł w listopadzie 2016 r., że wojna prowadzona na wschodzie Ukrainy jest „międzynarodowym konfliktem zbrojnym między Ukrainą a Federacją Rosyjską” [Miller 2019].

⁴ Do parlamentu weszła tylko jedna prorosyjska partia – „Blok Opozycyjny”, zdobywając 9,43% w proporcjonalnej części wyborów [Pozacherhovi vybory].

⁵ Badaniem objęto prawie całe terytorium Ukrainy (oprócz Autonomicznej Republiki Krymu oraz tymczasowo okupowanych terytoriów obwodu donieckiego oraz ługańskiego).

osób w nią uwikłanych będzie jednym z kluczowych czynników głosowania obywateli podczas wyborów prezydenckich w Ukrainie w 2019 r. [Otsinka problematyky].

Z kolei według serii badań sondażowych przeprowadzonych przez Centrum im. Razumkowa w latach 2016–2018 ponad 70% pytanym uznało, iż wydarzenia w Ukrainie rozwijają się w niewłaściwym kierunku; 12–15% stwierdziło, że kierunek rozwoju państwa jest słuszny, a 12–16% nie potrafiło udzielić odpowiedzi [Ukraina pislia]. Z badań sondażowych przeprowadzonych przez Centrum im. Razumkowa wraz z „Inicjatywami Demokratycznymi” od 19 po 25 grudnia 2018 r. wynikało, że niewłaściwy kierunek rozwoju państwa został spowodowany następującymi czynnikami: trwającą wojną na wschodzie Ukrainy (według 70% pytanym); spadkiem realnych wynagrodzeń na tle wzrostu cen (50%); wzrostem opłat za mieszkanie (39%); brakiem perspektyw na przyszłość (39%); wysokim poziomem korupcji (32%); wpływem oligarchów na sprawowanie władzy w państwie (22%); brakiem realnych reform (20%); bardzo złym funkcjonowaniem systemu ochrony zdrowia (19%) [Pidsumky 2018].

Z badań socjologicznych przeprowadzonych przez Grupę „Ranking” („Ranking”) w czerwcu 2018 r. wynika, że dwie trzecie Ukraińców obarczyło winą za trudną sytuację społeczno-ekonomiczną w państwie byłego prezydenta uciekiniera Wiktora Janukowycza; 53% – ówczesnego prezydenta P. Poroszenkę; 52% – Federację Rosyjską; 51% – Mykołę Azarowa (premiera rządu w okresie prezydentury W. Janukowycza w latach 2010–2014) [V ochikuvanni]. Z kolei zgodnie z wynikami badań Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii (KMIS) przeprowadzonymi w listopadzie–grudniu 2018 r. 78,6% pytanym uznawało za winnych niepowodzeń socjo-ekonomicznych niekompetentnych oraz/lub skorumpowanych polityków sprawujących władzę [34% ukrainsiv].

Wojna rosyjsko-ukraińska w Donbasie doprowadziła do dużych strat zarówno ludzkich, jak i materialnych. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) od 2014 do 2019 r. w wyniku tego konfliktu zbrojnego zginęło 13 tys. osób (w tym ok. 3300 cywilów), a 30 tys. zostało rannych. Z kolei 1 512 435 Ukraińców zostało uchodźcami wewnętrznymi (wielu mieszkańców Krymu i Donbasu było zmuszonych do opuszczenia swoich domów i przemieszczenia się na terytorium państwa znajdującego się pod kontrolą rządu ukraińskiego) [Miller 2019].

Na skutek wojny, aneksji Krymu, okupacji przez Rosję części obwodów donieckiego oraz ługańskiego ucierpiała również gospodarka ukraińska: zniszczono przedsiębiorstwa, fabryki, budynki, infrastrukturę; wiele aktywów przyjęła Rosja. I tak, przed wojną 45% elektrowni ciepłych na Ukrainie pracowało na bazie węgla. W wyniku konfliktu zbrojnego 100 kopalni na 150 znalazło się na terytoriach okupowanych przez Federację Rosyjską [Miller 2019]. W latach 2014–2018 poziom dochodów większości Ukraińców w przeliczeniu na dolara spadł dwukrotnie. Ceny stale wzrastały, w tym również opłaty za mieszkanie. Efektem był wzrost migracji zarobkowej. Na tym tle odbywało się bogacenie elit rządzących. Przykładowo, wzrósł dochód prezydenta P. Poroszenki. Zgodnie z upublicznionym zeznaniem

podatkowym z 2018 r. wyniósł on ok. 57 mln dolarów amerykańskich (prawie stokrotny wzrost w stosunku do 2016 r.) [Khomenko 2019]. Według danych upubliczniczonych przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy jesienią 2018 r. Ukraina stała się najbiedniejszym państwem w Europie według PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca (2656,01 USD *per capita*), zajmując miejsce Mołdawii, która nieco poprawiła sytuację społeczno-ekonomiczną swoich obywateli [MFW].

Z raportu badań „Rankingu” z czerwca 2018 r. wynikało, że Ukraińcy od nowej głowy państwa oczekiwali: zakończenia wojny rosyjsko-ukraińskiej – 63%; wzmocnienia walki z korupcją – 49%; odbudowy przemysłu – 40%; podwyższenia standardów socjalnych – 30%; polepszenia jakości usług medycznych, zmniejszenia wpływu oligarchów na politykę, rozwój rolnictwa, wzmocnienia obronności państwa oraz stymulowania rozwoju przedsiębiorczości – od 11% do 19% [V ochikuvanni]. Społeczeństwo liczyło również w tym zakresie na szybkie i proste rozwiązania [Balaban 2019: 155]. Wieloletni prezes „Inicjatyw Demokratycznych” socjolog Iryna Bekeszina słusznie zwróciła również uwagę na istotny wzrost zapotrzebowania na „nowych liderów politycznych” po Euromajdanie. Według badań przeprowadzonych przez „Inicjatywy Demokratyczne” w 2013 r. 49% pytanym uważało, że Ukraina potrzebuje nowych liderów politycznych, tuż po ukończeniu Euromajdanu w 2014 r. taką opinię wyartykułowało już 70% respondentów, w przedwyborczym 2018 r. 66% obywateli uważało, iż należy wybierać osoby dotychczas niezaangażowane w politykę [Bekeshkina 2019].

Należy podkreślić, że w 2014 r. wśród obywateli było również duże zapotrzebowanie społeczne na zakończenie wojny i zapanowanie pokoju, który P. Poroszenko obiecywał w swojej kampanii wyborczej w 2014 r. Oczekiwania społeczeństwa na pokój były wysokie od momentu rozpoczęcia konfliktu zbrojnego, tak samo jak i zapotrzebowanie społeczne na nowych liderów politycznych zwalczających korupcję oraz inne patologie życia politycznego.

Postrzeżenie sytuacji społeczno-ekonomicznej przez Ukraińców przed wyborami prezydenckimi w 2019 r. można określić zatem w trzech słowach: wojna, bieda, korupcja.

MOTYWY PRZEWODNIE KAMPANII WYBORCZEJ DWÓCH GŁÓWNYCH RYWALI

Oficjalnie proces wyborczy rozpoczął się 31 grudnia 2018 r. Centralna Komisja Wyborcza (CWK) zarejestrowała 44 kandydatów na stanowisko prezydenta Ukrainy. Z kolei na kartach wyborczych w pierwszej turze wyborów prezydenckich 31 marca 2019 r. zostały zamieszczone nazwiska 39 kandydatów (pięcioro zrezygnowało z kandydowania).

Jeszcze przed rozpoczęciem kampanii wyborczej uważano, że głównymi rywalami, którzy przejdą do drugiej tury wyborów, będą: Julia Tymoszenko oraz P. Poroszenko. Badania socjologiczne przeprowadzone przez „Ranking”, KMIS

oraz Centrum im. Razumkova od 19 października do 2 listopada 2018 r. wykazały, że 21% pytanych, którzy określili się już z wyborem, było gotowych poprzeć: J. Tymoszenko; 11% – W. Zełenskiego; 10% – P. Poroszenkę; 10% – Anatolia Hrycenkę (minister obrony narodowej w latach 2005–2007); 9% – prorosyjskiego Juria Bojkę [Rezultaty spilnoho].

Jednak w trakcie kampanii wyborczej doszło do zmiany faworyta sympatii społecznych. W badaniu opinii publicznej wykonanym tuż przed pierwszą turą wyborów przez „Inicjatywy Demokratyczne” wraz z KMIS (od 20 po 26 marca 2019 r.) prowadził już W. Zełenski (z 17,8% poparcia); na drugim miejscu preferencji wyborczych uplasował się P. Poroszenko (11,7%); na trzecim – Julia Tymoszenko (8,3%) [Za tyzhden]. Z kolei J. Bojko cieszył się poparciem tylko 7,1% pytanych.

W wyniku głosowania 31 marca 2019 r. do drugiej tury wyborów przeszło dwóch kandydatów, którzy uzyskali największy poziom poparcia: W. Zełenski – 30,24%; P. Poroszenko – 15,95% [Wybory Prezydenta] (frekwencja wyniosła 63,52%). W. Zełenski, który prawie dwukrotnie wyprzedził swojego oponenta, zdobył przewagę w pierwszej turze wyborów na większej części terytorium państwa⁶. Wyjątek stanowiły: obwody doniecki i ługański, gdzie cieszył się większym poparciem J. Bojko; obwód iwano-frankowski i część wołyńskiego, gdzie w pierwszej turze wyborów prezydenckich zwyciężyła J. Tymoszenko; obwód lwowski i tarnopolski, w których obywatele większym poparciem obdarzyli P. Poroszenkę [Wybory Prezydenta].

Podstawą kampanii wyborczej W. Zełenskiego była strategia medialna oparta na doświadczeniach państw zachodnich [Voievidko, Oliinyk 2019: 273]. Jego kampania była prowadzona głównie w telewizji oraz Internecie, mediach społecznościowych, zwłaszcza na Facebooku oraz Instagramie (pozwoliło to przyciągnąć do siebie młodzież i zmobilizować ją do udziału w wyborach). Nie uczestniczył on w bezpośrednich spotkaniach wyborczych. Natomiast W. Zełenski brał udział w koncertach regionalnych organizowanych przez Studio „Kwartał 95”, a w telewizji 1+1 był transmitowany serial odcinkowy *Sluga ludu*, w którym zagrał on główną rolę, wcielając się w rolę nauczyciela Wasyla Gołoborodkę, który został prezydentem państwa. Z kolei podczas koncertów kabaretowych „Kwartał 95” politycy, w tym rywale W. Zełenskiego byli poddawani krytyce przez ostrą satyrę. Podczas kampanii W. Zełenski zwracał się do obywateli, a także swojego oponenta P. Poroszenki za pośrednictwem nagrań wideo, krótkich filmików. Można stwierdzić, że jego kampania miała formę show, widowiska.

Trzema głównymi motywami kampanii wyborczej W. Zełenskiego były: 1) walka z korupcją; 2) walka z biedą; 3) zakończenie wojny. Główne hasła W. Zełenskiego brzmiały w formie apelu do wyborców: „Zróbmy to razem!”, „Załatwmy ich razem!” (czyli „dajmy im popalić”, ukarźmy wspólnie wszystkich polityków, urzędników, oligarchów [Balaban 2019: 170]). Oprócz tego w pierwszych dwóch miesiącach

⁶ Wybory nie zostały przeprowadzone na anektowanym przez Rosję Krymie oraz okupowanych terytoriach Donbasu.

kampanii wykorzystywano następujące hasła: „Wiosną okaże się, kto i co ukradł”; „Wiosna przyjdzie – będziemy wsadzać” (w domyśle – wsadzać do więzienia polityków, urzędników uwikłanych w korupcję); „Wszystko będzie Ze!super!”⁷. W marcu 2019 r. pojawiły się nowe slogany wyborcze: „Nie będzie żadnych obietnic ani żadnego przebaczenia. Ze!Prezydent – sługa ludu”⁸; „Wykryj korupcjonistę – uzyskaj 10%. Ze!Prezydent – sługa ludu”, „Koniec epoki kłamstwa”, „Koniec epoki chciwości”, „Koniec epoki biedy” [Zolotarova 2021]. Hasła W. Zeleńskiego były zamieszczane na billboardach bez jego podobizny.

Jednym z głównych motywów kampanii wyborczej W. Zeleńskiego zatem była walka z korupcją, nadużyciami władzy przez polityków, urzędników, oligarchów, a także walka z biedą (było to również odwoływanie do postaci prezydenta Gołoborodka, którego zagrał on w serialu *Śluga ludu*). W programie W. Zeleńskiego kwestii walki z korupcją został poświęcony cały rozdział – „Nie walka z korupcją, lecz zwycięstwo nad nią”. Główną zapowiedzią w walce z korupcją było odwołanie się do siódmego przykazania Dekalogu: „Nie kradnij!”. W. Zeleński twierdził, iż sam nigdy nie kradł, a więc nie pozwoli innym na złodziejstwo. W programie zapowiedziano, że nie będzie żadnej tolerancji wobec korupcji w państwie. Osoba skazana za korupcję dostanie dożywotni zakaz pełnienia funkcji wraz z konfiskacją jej mienia. Z kolei osoby wykrywające działania korupcyjne dostaną wynagrodzenie i będą pod ochroną państwa. Państwo ma zapewnić efektywne funkcjonowanie instytucji antykorupcyjnych wraz z Najwyższym Sądem Antykorupcyjnym. W celu zwalczania korupcji konkursy na stanowiska urzędnicze powinny być otwarte, a uczeni urzędnicy powinni dostać godne pensje, ubezpieczenie i wysoki status społeczny. W programie stwierdzono, że w celu zwalczania korupcji należy nie brać oraz nie dawać łapówek, a kto tego nie rozumie i podejmuje się działań korupcyjnych, powinien być skazany na karę więzienia [Peredvyborcha prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho].

Z kolei w rozdziale programu „Zamożny obywatel – zamożne państwo” zawarto propozycje w kwestii poprawy poziomu życia obywateli, głównie dzięki stworzeniu sprzyjającego klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości: uproszczenia systemu opodatkowania; wyprowadzenia gospodarki z cienia (strefy ukrywania dochodów); rozwoju własnej produkcji; długoterminowych niedrogich kredytów; dobrego środowiska dla zagranicznych inwestycji; przejrzystego rynku ziemi. Ponadto zaproponowano wprowadzenie tzw. ekonomicznego paszportu dla Ukraińca; każde dziecko miałoby prawo kumulowania na swoim koncie części dochodu z wydobywania przez państwo bogactw naturalnych (ziemi, surowców itp.), który otrzymywałoby w momencie osiągnięcia pełnoletności jako kapitał początkowy [Peredvyborcha prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho].

⁷ Ze – pierwsze dwie litery nazwiska W. Zeleńskiego.

⁸ Sformułowanie „sługa ludu” było nawiązaniem do serialu *Śluga ludu*.

W swojej kampanii wyborczej W. Zelenski proponował również prosty sposób zakończenia wojny rosyjsko-ukraińskiej, czyli „w pierwszej kolejności należy przestać strzelać” [Steshenko, Butsko 2019]. W wywiadach podkreślał on, że w razie swojego zwycięstwa w wyborach jest gotów do prowadzenia negocjacji z Rosją o pokój w Donbasie, a także zamierza zaangażować w proces negocjacyjny Stany Zjednoczone Ameryki oraz Wielką Brytanię (oprócz już obecnych w tym procesie Francji i Niemiec) [Zelenskyi nazvav].

Kampania wyborcza P. Poroszenki miała bardziej tradycyjny format. Odwiedził on 20 obwodów; jego sztab przeprowadzał agitacje od drzwi do drzwi; materiały wyborcze były rozpowszechniane za pomocą namiotów jego partii – Bloku Petra Poroszenki; były rozsyłane SMS-y zatytułowane jako „Sukces – 2019”, w których wyszczególniono osiągnięcia rządów P. Poroszenki itp. [Zolotarova 2021].

Kluczowe hasło wyborcze P. Poroszenki brzmiało: „Armia, Język, Wiara” („Armia, Mowa, Wiara”). Jego główny technolog polityczny Iwan Hryniw stwierdził, że w tym hasle zawarto dążenie do budowy nowego państwa z narodem patriotów („ludzi ukraińskich”) [Polittekhnoloh Poroshenka]. Z kolei ówczesny dowódca Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Ukrainy Wiktor Mużenko, który 29 stycznia 2019 r. zamieścił hasło „Armia, Język, Wiara” u siebie na Facebooku, stwierdził, że będziemy wybierać „nie tylko prezydenta, który poprowadzi państwo do UE i NATO, ale, przede wszystkim, są to wybory głównodowodzącego, który będzie bronił Ukrainy przez najbliższe pięć lat”, gdyż nie należy liczyć na „szybki pokój i dobrobyt” i tylko „silna armia jest gwarantem naszej niepodległości i przyszłości” [Muzhenko ta].

Należy się zgodzić z analitykiem i technologiem politycznym Oleksandrem Kochetkovym, że przez tak sformułowane hasło P. Poroszenko nakreślił główne linie konfrontacji z Federacją Rosyjską [Kochetkov 2019]. Oprócz budowy silnej armii P. Poroszenko zaproponował również konsekwentną ekspansję języka ukraińskiego w państwie, co jednocześnie prowadziłyby do organicznego, stopniowego zwężenia obszaru języka rosyjskiego. Trzecim motywem przewodnim kampanii P. Poroszenki było zbudowanie jednej zjednoczonej Cerkwi prawosławnej. Począwszy od lat 90. XX w. do 2018 r., na Ukrainie funkcjonowały trzy prawosławne Cerkwie: Ukraińska Prawosławna Cerkiew (UPC-MP, w jurysdykcji Moskiewskiego Patriarchatu, część Rosyjskiej Prawosławnej Cerkwi na terytorium Ukrainy), Ukraińska Autokefaliczna Cerkiew Prawosławna (UACP) oraz Ukraińska Prawosławna Cerkiew – Kijowskiego Patriarchatu (UPC-KP). 29 listopada 2018 r. Święty Synod Patriarchatu Ekumenicznego w Konstantynopolu zatwierdził tekst tomosu o utworzeniu autokefalicznej Cerkwi Prawosławnej Ukrainy (CPU) [Poroszenko: Konstantynopol], a już 5 stycznia 2019 r. Patriarcha Konstantynopolitański Bartłomiej go podpisał. 15 grudnia 2018 r. w Kijowie odbył się sobór zjednoczeniowy ukraińskich Kościołów prawosławnych, do którego przystąpiły UPC-KP oraz UAPC [Dyner, Szeligowski 2018]. Od tego momentu na terytorium Ukrainy funkcjonują dwie prawosławne Cerkwie: CPU oraz UPC-MP, która nie przystąpiła do soboru (oprócz pojedynczych hierarchów). P. Poroszenko w trakcie kampanii wyborczej przedstawiał utworzenie CPU jako jedno

z głównych osiągnięć swojej kadencji i propagował dążenie do funkcjonowania na Ukrainie jedynej zjednoczonej Cerkwi prawosławnej, co oznaczało uniezależnienie się Ukrainy od Rosji w tym zakresie.

Oprócz tego w trakcie kampanii wyborczej P. Poroszenko eksponował jako swoje osiągnięcie rozpoczęcie wielu reform w państwie (12 stycznia 2015 r. podpisał Zarządzenie o strategii pewnego rozwoju „Ukraina-2020”, które zawierało 62 reformy [Ukaz Prezydenta]), które miałyby doprowadzić Ukrainę oraz jej obywateli do prosperity. Były to reformy: decentralizacji władzy oraz samorządu, systemu edukacji, policji, wymiaru sprawiedliwości i inne. W swoim programie nie wyodrębnił on osobnego rozdziału dla propozycji sposobów walki z korupcją. Natomiast kwestię walki z korupcją umieścił w szeregu osiągnięć swojej pierwszej kadencji. Podkreślił, że w okresie jego kadencji doszło do utworzenia systemu antykorupcyjnych instytucji na wzorec funkcjonujących w państwach UE. Stwierdził, że działania podjęte w walce z korupcją pozwoliły na skierowanie do budżetu państwa „setek miliardów hryweń”. Do takich przedsięwzięć zaliczył między innymi: wprowadzenie systemu otwartych deklaracji majątkowych urzędników wszystkich szczebli; wszczęcie postępowań wobec urzędników uwikłanych w korupcję; utworzenie przejrzystego mechanizmu przetargów państwowych; likwidację schematów korupcyjnych, utworzenie instytucji dla prowadzenia walki z korupcją [Prohrama kandydata na post prezydenta Ukrainy Petra Oleksiiovycha Poroshenka].

Motywy przewodnie kampanii wyborczej W. Zełenskiego w większym zakresie odpowiadały przedwyborczym oczekiwaniom Ukraińców niż główne idee kampanii P. Poroszenki.

GŁÓWNE CZYNNIKI DETERMINUJĄCE ZWYCIĘSTWO W. ZELENSKIEGO W WYBORACH PREZYDENCKICH

W. Zełenski zaproponował obywatelom, aby razem napisać jego program wyborczy (odwołując się do jednego ze swoich głównych haseł wyborczych – „Zróbmy to razem!”). W jego programie wyborczym, hasłach, spotach wyborczych itp. zawarto obietnice wyborcze sformułowane w sposób bardzo dostępny i klarowny dla przeciętnego odbiorcy. Ponadto obietnice te były ujęte w formie propozycji, projektu wizji państwa. Jego wizje w przeciwieństwie do obietnic P. Poroszenki oraz innych kandydatów były odpowiedzią na oczekiwania przedwyborcze większości Ukraińców, co sprzyjało wygranej w wyborach prezydenckich. Program wyborczy W. Zełenskiego odzwierciedlał zatem potrzeby większości obywateli [Zelenko 2019: 130].

Istotnym czynnikiem, który przesądził o sukcesie W. Zełenskiego, było widowiskowe rozpoczęcie jego prezydenckiej kampanii [Voievdko, Oliinyk 2019: 273]. Ogłosił on, że „idzie na prezydenta”, w pierwszy dzień oficjalnego procesu wyborczego 31 grudnia 2019 r., występując w telewizji 1+1 z życzeniami noworocznymi w czasie, kiedy składał je w telewizji publicznej urzędujący prezydent P. Poroszenko. Należy

zgodzić się z twierdzeniem, że telewizja wykreowała W. Zełenskiego na „dobrego kandydata na prezydenta” w odbiorze społecznym [Voievidko, Oliinyk 2019: 272].

Jednym z głównych determinantów zwycięstwa W. Zełenskiego było również wcielenie się w rolę idealnego, sprawiedliwego, otwartego na ludzi prezydenta w serialu *Štuga ludu*, którego premiera odbyła się w 2015 r. (doczekał się trzech sezonów). W. Zełenski zagrał w nim Wasyla Gołoborodkę, nauczyciela historii (człowieka z ludu), który przez zbieg okoliczności został głową państwa i podjął się walki z korupcją, oligarchami, nieuczciwymi urzędnikami i politykami. Slogan serialu „Historia przyszłego prezydenta” miałyby wskazywać, że W. Zełenski już od 2015 r. przygotowywał się do głównej roli w państwie – prezydenta Ukrainy [Voievidko, Oliinyk 2019: 272]. Rola w tym serialu przyniosła mu popularność oraz szeroką rozpoznawalność wśród Ukraińców. Tuż przed pierwszą turą wyborów 27 marca 2019 r. rozpoczęła się transmisja trzeciego sezonu serialu [Zolotarova 2021]. De facto serial stworzył pozytywny wizerunek W. Zełenskiego jako kandydata na prezydenta Ukrainy.

Kolejnym wyznacznikiem sukcesu W. Zełenskiego był profesjonalizm jego ekipy wyborczej w zakresie kreowania i zarządzania wizerunkiem. Skuteczność sztabu wyborczego szczególnie była widoczna w zakresie walki z atakami oponentów. Na zarzut „czy komik może być prezydentem?”, sztab zrobił umiejętną analogię z USA, podając przykład Ronalda Regana (aktora w przeszłości) oraz Donalda Trampa (kandydat z doświadczeniem showmana) [Voievidko, Oliinyk 2019: 273]. Członkowie sztabu wyborczego potrafili uczynić z zarzutów oponentów czynniki zwiększające jego popularność i wywołujące przychyłność obywateli. Przykładowo przeprowadzili oni samoironiczne flashmoby: „#jestemklaun”; „#zefejk”, w których zadaniem było wymyślenie najciekawszej pogłoski o W. Zełenskim (zwycięzył chłopak, który zmyślił, że jest on krewnym rodziny Rothschildów) [Voievidko, Oliinyk 2019: 273].

Podczas swojej kampanii wyborczej W. Zełenski pozycjonował się w stosunku do P. Poroszenki (polityka z wieloletnim doświadczeniem) jako przyszły ludowy prezydent, ciągle podkreślał, że w podejmowaniu decyzji będzie sięgał „rady u ludu”, będzie prowadził ciągły dialog z obywatelami [Zolotarova 2021]. Robił on przeciwstawienie: „ja wraz z ludem contra politycy”. Działalność władzy, według programu wyborczego W. Zełenskiego, powinna być przejrzysta, a większość usług państwowych dla obywateli być świadczona online. Jednym z przekazów kampanii wyborczej było: „Państwo w smartfonie” [Peredyborcha prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelensko]. Przed drugą turą wyborów ekipa Zełenskiego zaproponowała w Telegramie działania skierowane na zwalczanie korupcji: zapewnienie niezależności instytucjom antykorupcyjnym w wykonywaniu ich obowiązków; zwiększenie kar dla urzędników uwikłanych w korupcję; rozwój usług online dla biznesu określone jako tzw. przeniesienie „państwa do smartfonu”, zaangażowanie obywateli do zwalczania korupcji itp. [U Zelensko]. W. Zełenski sugerował obywatelom, aby postawili pod jego postem z 8 kwietnia 2019 r. pytania, które chcieliby zadać urzędującemu prezydentowi P. Poroszence (gdyż w ciągu pięciu lat jego prezydentury nagromadziło się mnóstwo pytań pod jego adresem)

[Ze! Komanda]. W ten sposób podkreślał, że w przeciwieństwie do P. Poroszenki, wywodzącego się z nomenklatury partyjnej, jest on *vox populi*.

Do zwycięstwa W. Zeleńskiego przyczynił się również wysoki poziom anty-rankingu P. Poroszenki. Według badań socjologicznych przeprowadzonych przez „Ranking” podczas kampanii wyborczej w styczniu 2019 r. 80% pytanym było niezadowolonych z działalności urzędującego prezydenta P. Poroszenki [Monitorynh elektoralnykh]. Jednym z kluczowych momentów kampanii wyborczej, który w istotny sposób zepsuł wizerunek P. Poroszenki [Khomenko 2019], stał się głośny skandal korupcyjny. Na trzy tygodnie przed wyborami prezydenckimi dziennikarz Denys Bihus upublicznił wyniki śledztwa, które zawierały zarzuty o działaniach korupcyjnych w resorcie obrony i przemyśle zbrojeniowym wobec Ołeha Hładkowskiego, jednego z najbliższych współpracowników P. Poroszenki, ówczesnego pierwszego zastępcy sekretarza Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy [Rudenko 2019].

Między pierwszą a drugą turą inicjatywa w rywalizacji wyborczej należała do W. Zeleńskiego. Najpierw P. Poroszenko zgodził się na propozycję W. Zeleńskiego przeprowadzić test na obecność narkotyków. Obaj kandydaci przeszli ten test z wynikiem negatywnym 5 kwietnia 2019 r. [Korenovska 2019]. W ten sposób W. Zeleński obalił pogłoski rozpowszechniane przez niektóre media w trakcie kampanii o jego domniemanym uzależnieniu od narkotyków [Honcharova 2019]. Następnie P. Poroszenko zgodził się na propozycję swojego oponenta, aby wziąć udział w debacie kandydatów na prezydenta 19 kwietnia 2019 r., tuż przed drugą turą wyborów, na stadionie narodowym „Olimpijski” [Rohozinska, Shpak 2019: 39], licząc, że ma on przewagę jako doświadczony polityk nad neofitą w polityce. W. Zeleński jednak wygrał tę debatę, co również przechyliło szalę zwycięstwa na jego stronę. Słusznie zauważył zatem Rostysław Balaban, że najprawdopodobniej P. Poroszenko od samego początku kampanii nie odbierał kandydata-aktora jako swojego głównego oponenta. Natomiast sztab wyborczy P. Poroszenki za głównego rywala uznał J. Tymoszenko i dołożył wszelkich starań, aby nie weszła ona do drugiej tury wyborów [Balaban 2019: 159]. Zbyt późno zauważył on wzrost poparcia dla W. Zeleńskiego.

ZAKOŃCZENIE

W. Zeleński odniósł zdecydowane zwycięstwo w wyborach prezydenckich w 2019 r. Po raz pierwszy w historii wyborów głowy państwa w Ukrainie nie doszło do tradycyjnej konfrontacji regionalnej (wschód kontra zachód) i w drugiej turze prawie we wszystkich obwodach W. Zeleński pokonał swojego rywala P. Poroszenkę (za wyjątkiem obwodu lwowskiego).

Do głównych determinant zwycięstwa W. Zeleńskiego w wyborach prezydenckich w 2019 r. należy zaliczyć: 1) zapotrzebowanie społeczeństwa na „nowe twarze” dotychczas niezwiązane z polityką, które pojawiło się w efekcie Euromajdanu i wzrosło na skutek wojny rosyjsko-ukraińskiej; 2) wysoki poziom niezadowolenia społecznego

z działalności P. Poroszenki na stanowisku głowy państwa, co przesądziło o prawie trzykrotnej przewadze poparcia dla W. Zełenskigo w stosunku do jego rywala w drugiej turze wyborów; 3) atrakcyjne propozycje W. Zełenskigo dotyczące spełnienia najistotniejszych oczekiwań większości Ukraińców: zwalczania biedy oraz korupcji; zakończenia wojny; 4) niestandardowa kampania wyborcza skierowana do różnych grup wiekowych (od najmłodszych do najstarszych) oparta na dotychczasowej medialnej rozpoznawalności oraz popularności W. Zełenskigo. Kampania wyborcza W. Zełenskigo miała format show, jakie z dużym zainteresowaniem oglądali widzowie-obywatele zarówno w telewizji, jak i w Internecie, następnie oddając na niego swoje głosy w dniu wyborów głowy państwa. Społeczna percepcja tego show została wzmocniona również wyemitowaniem tuż przed pierwszą turą wyborów prezydenckich trzeciego sezonu popularnego serialu *Šługa ludu*. W tej produkcji telewizyjnej W. Zełenski zagrał główną rolę – nauczyciela historii W. Gołoborodkę, który został prezydentem państwa. Należy zatem zgodzić się z analitykami politycznymi Wasylem Filipchukiem, Igarem Tyshkevychem, Ihorem Petrenkiem oraz Maksymem Stepanenkiem, że w wyborach prezydenckich w 2019 r. nowoczesne technologie odwołujące się do emocji wyborcy okazały się skuteczniejsze niż tradycyjne metody prowadzenia kampanii wyborczej [Filipchuk, Tyshkevych, Petrenko, Stepanenko 2019].

BIBLIOGRAFIA

- 34% ukrainsiv ne ochikiuit shvydkoho pokrashchennia sytuatsii v Ukraini — sotsopytuvannia, 2018, <http://ncru.gov.ua/news.html?newsID=83224> (dostęp: 27.04.2023).
- Balaban, R. 2019. *Elektoralna perebudova: 2019 r.*, „Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy”, nr 2.
- Bekeshkina, I. 2019. *Neprohnozovanyi i neperedbachuvanyi: chomu i shcho dali?*, <https://dif.org.ua/article/neprohnozovanyi-i-neperedbachuvanyi-chomu-i-shcho-dali> (dostęp: 20.04.2023).
- Donii, O. 2019. *Prychyny uspihku Zelenskoho i tekhnologii, shcho vyvely do druhoho turu Poroshenka*, <https://www.unian.ua/politics/10500201-prichini-uspihu-zelenskogo-i-tehnologiji-shcho-viveli-do-drugogo-turu-poroshenka.html> (dostęp: 07.07.2019).
- Doroshenko, L. 2022. *Populists and Social Media Campaigning in Ukraine: The Election of Volodymyr Zelensky*, [in:] *Electoral Campaigns, Media, and the New World of Digital Politics*, D. Taras, R. Davis (eds.), University of Michigan Press, Michigan.
- Dyner, A. M., Szeligowski, D. 2018. *Znaczenie i konsekwencje soboru jednoczeniowego Cerkwi Prawosławnej Ukrainy*, https://pism.pl/publikacje/Znaczenie_i_konsekwencje_soboru_zjednoczeniowego_Cerkwi_Prawoslawnej_Ukrainy (dostęp: 28.04.2023).
- Filipchuk, V., Tyshkevych, I., Petrenko, I., Stepanenko, M. 2019. *ZE wybory po-novomu: zmist za lashtunkamy shou*, https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/prezidentska_kampaniya.pdf (dostęp: 24.04.2023).
- Honcharova, K. 2019. *Zvidky u ZMI zivylasia teza pro „Zelenskoho-narkomana”*, <https://detector.media/infospace/article/166848/2019-04-26-zvidky-u-zmi-zyavylasya-teza-pro-zelenskogo-narkomana/> (dostęp: 19.04.2023).
- Koalitsiina uhoda*, 2014, http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koalitsiina_uhoda_parafovana_20.11.pdf (dostęp: 25.07.2016).

- Khomenko, S. 2019. *Chomu Poroshenko prohrav vybory? Piat prychnyn*, <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48014448> (dostęp: 22.04.2023).
- Kochetkov, O. 2019. *Teletajp: chomu my prohraemo viinu z Rosiieiu i „ruskim mirom”*, <https://politeka.net/uk/reading/analytics/955552-teletajp-pochemu-my-proigryvaem-voynu-s-rossiej-i-russkim-mirom> (dostęp: 26.04.2023).
- Konstytutsiia Ukrainy – Rozdil IV. 21.02.2014, <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-iv> (dostęp: 23.04.2023).
- Korenovska, S. 2019. *Poroshenko i Zelenskyi zdaly analizi na narkotyky i alkohol*, <https://www.dw.com/uk/poroshenko-i-zelenskyi-zdaly-analizi-na-narkotyky-i-alkohol/a-48214432> (dostęp: 19.04.2023).
- Miller, K. 2019. *13 tysiach: ofitsiini dani OON shchodo zahybylykh u viini na Donbasi*, <https://www.radiosvoboda.org/a/29792144.html> (dostęp: 25.04.2023).
- MFW: *Ukraina najbiedniejszym krajem Europy*, 2018, <https://studium.uw.edu.pl/mfw-ukraina-najbiedniejszym-krajem-europy/> (dostęp: 22.04.2023).
- Monitorynh elektoralnykh nastroiv ukrainsiv: *sichen 2019*, 2019, https://ratinggroup.ua/research/ukraine/monitoring_elektralnyh_nastroeniy_ukraincev_yanvar_2019.html (dostęp: 19.04.2023).
- Muzhenko ta Sukhoputni viiska opublikuvaly na svoikh storinkakh u Facebook *ahitatsiui zi slohanom vyborchoi kampanii Poroshenka*, 2019, <https://gordonua.com/ukr/news/politics/pidrozhdili-zsu-rozmistili-u-sebe-v-sotsmerezah-agitatsiju-zi-sloganom-viborchoji-kampaniji-poroshenko-712620.html> (dostęp: 26.04.2023).
- Otsinka problematyky koruptsii v hromadskii dumtsi, 2018, <https://dif.org.ua/article/otsinka-problematiki-koruptsii-v-gromads> (dostęp: 28.07.2019).
- Peredyborcha prohrama kandydata na post Prezidenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho, 2019, <https://program.ze2019.com/> (dostęp: 30.07.2019).
- Pidsumky 2018 r.: *hromadska dumka*, 2019, <https://www.slideshare.net/mResearcher/2018-127121771> (dostęp: 25.04.2023).
- Politiekhnoloh Poroshenka rozpoviv, *yak vynyk slohan „Armiia. Mova. Vira”*, 2019, <https://www.pravda.com.ua/news/2019/10/1/7227797/> (dostęp: 26.04.2023).
- Poroszenko: *Konstantynopol zatwierdzil tomos o autokefalii Ukrainiskiej Cerkwi Prawoslawnej*, 2018, <https://forsal.pl/artykuly/1371070,poroszenko-konstantynopol-zatwierdzil-tomos-o-autokefalii-ukrainskiej-cerkwi-prawoslawnej.html> (dostęp: 20.04.2023).
- Pozacherhovi wybory narodnykh deputativ Ukrainy 26 zhovtnia 2014 roku, 2014, http://www.cvk.gov.ua/vnd_2014/ (dostęp: 27.07.2017).
- Prohrama kandydata na post prezidenta Ukrainy Petra Oleksiiovycha Poroshenka – *Velyka derzhava vilnykh i shchaslyvykh liudei*, 2019, http://vybory2019.pravda.com.ua/pdf_programy/poroshenko.pdf (dostęp: 30.07.2019).
- Rezultaty spilnoho opytuvannia KMIS, *Tsentru Razumkova ta Sotsiolohichnoi hrupy Reitynh*, 2018, <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=800> (dostęp: 20.04.2023).
- Rohozinska, J., Shpak, V. 2019. *The Rise of an „Outsider” President*, „Journal of Democracy”, nr 3.
- Rudenko, S. 2019. *Komentar: Koruptsiina bomba dlia Petra Poroshenka*, <https://www.dw.com/uk/koментар-корупційна-бомба-для-петра-порошенка/a-47824168> (dostęp: 19.04.2023).
- Rudenko, Ye., Sarakhman, E. 2019. *Yevhen Holovakha: Fenomen Zelenskoho – svoieridnyi „elektralnyi Maidan”*, <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/04/18/7212520/> (dostęp: 26.05.2019).
- Steshenko, A., Butsko, D. 2019. *Poroshenko vs Zelenskyi: zaochni debaty*, https://lb.ua/news/2019/04/10/424417_poroshenko_vs_zelenskiy_zaochni.html (dostęp: 23.04.2023).
- Sukhov, O., Hrytsenko, O., Zhuk, A. 2016. *Oliharkhy pid nahliadom. Petro Poroshenko i vsi u simi. Proekt pidhotovanyi v ramkakh prohramy Objective projektu MYMEDIA, stvorenoho za pidtrymky uriadu Danii*, https://kurs.if.ua/articles/oligarhy_pid_naglyadom_petro_poroshenko_i_znovu_simya_45291.html (dostęp: 23.04.2023).
- Transparency International, 2023, <https://www.transparency.org/en/> (dostęp: 26.04.2023).

- Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro Stratehiu staloho rozvytku „Ukraina – 2020”*, 2015, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (dostęp: 28.04.2023).
- Ukraina pislia vyboriv: suspilni ochikuvannia, politychni priorityety, perspektyvy rozvytku. Analychna dopovid Tsentru Razumkova*, 2019, https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Koalits_Ugoda.pdf (dostęp: 25.04.2023).
- U Zelenskoho nazvaly 9 krokiv dlia borotby z koruptsiieiu*, 2019, <https://ukranews.com/ua/news/624761-u-zelenskogo-nazvaly-9-krokov-dlya-borotby-z-koruptsiyeyu> (dostęp: 20.07.2019).
- V ochikuvanni prezydentskykh vyboriv: nastroi ukrainsiv*, 2018, https://ratinggroup.ua/research/ukraine/v_ozhidanii_prezidentskih_vyborov_nastroeniya_ukraincev.html (dostęp: 27.04.2023).
- Voievicko, Ya., Oliinyk, M. 2019. *Analiz mediinoi kampanii kandydata v prezydenty Ukrainy V. O. Zelenskoho*, „Mediaforum”, nr 7.
- Vyborchyi protses 2019 roku v Ukraini u svitli suspilnykh ochikuvan*. 2019. O. Maiboroda (red.), Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, Kyiv.
- Vybory Prezydenta Ukrainy 31 bereznia 2019 roku*, 2019, https://cvk.gov.ua/vibory_category/vibori-prezidenta-ukraini/vibori-prezidenta-ukraini-2019.html (dostęp: 30.07.2019).
- Vybory Prezydenta Ukrainy. Tsentralna Vyborcha Komisiia*, 2019, <https://web.archive.org/web/20190423185454/https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp300pt001f01=720.html> (dostęp: 24.04.2023).
- Yaki nastroi v ukrainsiv na 5-tyi rik pislia Yevromaidanu? Vidpovidi sotsiologiv*, 2018, <https://rubryka.com/article/yaki-nastroi-v-ukrayintsiv-na-5-tyj-rik-pislya-yevromajdanu-vidpovidi-sotsiologiv/> (dostęp: 25.04.2023).
- Za tyzhen do vyboriv Prezydenta: reitynhy kandydativ, motyvatsii vyboru, ochikuvannia hromadian*, 2019, <https://dif.org.ua/article/za-tyzhen-do-vyboriv-prezidenta-reytingi-kandydativ-motyvatcii-vyboru-ochikuvannia-gromadyan> (dostęp: 30.07.2019).
- Ze! Komanda. Vladymyr Zelenskyi*, 2019, <https://www.facebook.com/zelenskiy95?eid=ARDq5UntiUyppupZZmef0s2RiONjpGx7iC3gTkPXzDhmOM4HcafP9CrF5rq01RNJnW1ph5WyE2mjmsPB> (dostęp: 20.07.2019).
- Zelenko, H. 2019. *Zastosuvannia realistychnykh, populistychnykh i voliuntarystychnykh ideolohem v ukrainskomu elektoralnomu tsykli – 2019*, [w:] *Vyborchyi protses 2019 roku v Ukraini u svitli suspilnykh ochikuvan*, O. Maiboroda (red.), Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, Kyiv.
- Zelenskyi nazval nemynuchymy perehovory z Rosiieiu*, 2019, https://lb.ua/news/2019/03/21/422600_zelenskiy_nazval_neizbezhnimi.html (dostęp: 28.04.2023).
- Zelenskyi – Poroshenko: Ya ne vash oponent, ya vash vyrok*, 2019, <https://www.pravda.com.ua/news/2019/04/19/7212823/> (dostęp: 23.04.2023).
- Zolotarova, Ya. 2021. *Istoriia vyboriv: skilky rekordiv postavyla prezydentska kampaniia 2019 roku?*, https://www.oporua.org/article/vybory/election_history/vybory_prezydenta_2019 (dostęp: 28.04.2023).

THE MAIN DETERMINANTS OF VOLODYMYR ZELENSKY'S VICTORY IN THE 2019 PRESIDENTIAL ELECTION

Abstract: The aim of the article is to identify the main determinants that led to the victory of Volodymyr Zelensky in the 2019 presidential election in Ukraine. The following methods were used to carry out the research task: historical, analysis of existing data, systemic and case study. This article analyzes: 1) the pre-election situation (the election campaign officially started on December 31, 2018); 2) leitmotifs of the election campaign of the two main rivals (Volodymyr Zelensky and Petro Poroshenko); 3) the main factors that led to Zelensky's victory in the presidential election. In the 2019 presidential election, for the first time in Ukraine's history, the candidate using modern electoral technologies based on emotions won.

Keywords: Ukraine, elections, presidential election, Euromaidan, corruption

BIOGRAM

Liana Hurska-Kowalczyk, dr, adiunkt w Instytucie Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego. Jej zainteresowania naukowe dotyczą przemian społeczno-politycznych we współczesnej Ukrainie. Kontakt e-mail: liana.hurska-kowalczyk@usz.edu.pl

